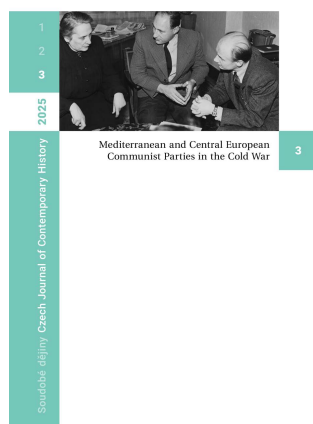

Zitierhinweis

Vácha, Dalibor: Rezension über: Robert Sak, *Čekej na mne, České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2015*, in: *Soudobé dějiny*, 2015, 3-4, S. 622-623, DOI: 10.15463/rec.584643661

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

bylo Opatovo vyloučení ze strany a ztráta zaměstnání (do roku 1963 dobýval uran v dole v Lešetících). Návrat k vědecké práci v roce 1964, zkušenosti z osmašedesátého, nové represe na počátku „normalizace“, návrat „k lopatě“ a konečně rozhodnutí z poloviny 70. let věnovat se systematicky i v nepříznivých podmínkách masarykovské problematice, to vše líčí Opatovy paměti. Jejich autor si všímá také polemik v disentu a v československém exilu (podrobně se věnuje například polemice o odsunu Němců – s. 369 n.). Občanskou statečnost osvědčil Jaroslav Opat mimo jiné podpisem Charty 77. Je zajímavé, že přišel s nápadem zorganizovat petici odvolávající se na závěry helsinské konference už v roce 1975, kdy to sdělil Jiřímu Hájkovi a Zdeňku Mlynářovi, a poté o tom mluvil i s Pavlem Kohoutem a Ludvíkem Vaculíkem.

Vzpomínky Jaroslava Opaty jsou psány přesvědčivě, faktograficky bohatě a s osobní vervou, typickou pro jejich autora. Pisatel se nespolehl jen na svou paměť a na svůj osobní archiv, konfrontoval je s dokumenty uloženými ve veřejných archivech a využil i odbornou literaturu. Text oživují portréty řady lidí, s nimiž přišel do kontaktu (přípomenu alespoň ještě jméno Milovana Djilase, s. 222–231 a 331–336). Opat se nevyhýbá líčení všední reality, ba ani dobovým anekdotám. „Jaký je rozdíl mezi elektrickým vedením s vysokým napětím a vedením KSČ? – Žádný, obojí je životu nebezpečno!“ zní například vtip ze začátku 60. let (s. 118). Nakladatele chválím za zařazení kvalitní obrazové přílohy, bibliografie Opatových prací, sestavené Janou Malínskou (v obsahu je mylně uvedena jako „bibliografie masarykian“), a jmenného rejstříku. Lze očekávat, že vzpomínky Jaroslava Opaty zaujmou především historiky a politology.

Jiří Křestan

SAK, Robert: *Čekej na mne*. České Budějovice – Pelhřimov, Jihočeská univerzita – Nová tiskárna Pelhřimov, s.r.o. 2015, 414 s., ISBN 978-80-7394-493-3 a 978-80-7415-103-3.

Chtělo by se hned na začátku říci, že jedinou potíží předkládaných pamětí je fakt, že se vydání nedožil jejich autor. Na druhou stranu mohou být čtenáři spokojeni s tím, že se Robertu Sakovi i přes nemalé zdravotní problémy podařilo dovést rukopis do stavu, z něhož bylo možno posléze vyloupnout jedno z jeho nejvýznačnějších děl, ač sám se nechal slyšet, že „kdyby bylo jenom po mé vůli, tahle kniha by nevyšla“ (s. 379).

Čtenář může na jejích stránkách sledovat řadu pozoruhodných změn v životě tohoto význačného kulturního historika – geografických (z rodného Charkova do Plzně, Prahy a nakonec do milovaných jižních Čech), politických (od rodinou ovlivněného komunisty přes pochybovače, protivníka režimu z konce 60. let až po nejistého sympatizanta Občanského fóra či pečlivého a docela skeptického pozorovatele proměn ve čtvrtstoletí od sametového převratu) a pracovních (archivář, vydavatelský redaktor, či spíš vydavatel, pomocný slévárenský dělník, vysokoškolský pedagog, ale hlavně, hlavně historik a spisovatel). Robert Sak se ale na čtyřech stech stranách pamětí vyrovnává zejména s příběhem, který se táhne po dobrých sedmdesát let jeho života – s příběhem jeho zdánlivě navždy ztracené a pak znovu snad zázrakem nalezené matky. Pátrání po jeho stopách jej vede do sovětského (ukrajinského) Charkova, Oděsy, meziválečného i válečného Československa, poválečného Sovětského svazu a nakonec do Izraele. Ani mě osobně stále nepřestává fascinovat skutečnost jako vystřižená z pokleslého románu, že svého prvorozeného syna Robika objevila matka prostřednictvím jeho nevlastního bratra (o němž Robert Sak vůbec nevěděl) po desítkách a desítkách roků díky moskevské televizi a ohromné náhodě.

Sakovy paměti se ovšem nezaobírají pouze životním během jednoho nevšedního českého historika (spisovatele!), ale také osudem jeho otce a ztracené matky

i cestami českých dějin a kultury druhé poloviny 20. století. Nebyl by to Robert Sak, aby na několika místech nepozvedl optiku nad rámec „obyčejných“ dějin jednotlivce a nezadíval se třeba na dějiny Židů v Oděse. Přesto nejvíce fascinující části paměti se týkají na první pohled paradoxní vnitřní svobody zažívané při manuální práci v českobudějovické slévárně (v té době napsal nejen svůj životopis Ladislava Riegera, ale také legionářskou *Anabázi*), a jistě to nebude jen nostalgií, která někdy přichází při pohledu na doby těžké, ale už minulé. Podobně upoutají kapitoly o jeho polistopadových aktivitách na budějovické univerzitě, kdy si jako vyučující dokázal vytvořit srdečné vztahy s řadou studentů, jež nezřídka přerostly v přátelství překračující celé dekády biologického věku (nikoliv však věku duševního).

Důležitou součástí svazku je obrazový doprovod vybraný z rodinného archivu Sakových a přílohy, jež zahrnují Sakovu ruský vedenou korespondenci se ztracenou a opět nalezenou matkou. Doslovem knihu opatřil Vladimír Papoušek, významný bohemista z Jihočeské univerzity, jehož si Robert Sak velmi vážil. Je příznačné, ale ne uklidňující, že se život Roberta Saka uzavřel s dopsáním jeho paměti („příběhu Čecha dvacátého století“, abych parafrázoval název jedné z jeho skvělých knih). Není nutné znát Roberta Saka osobně či být detailně obeznámen s jeho knihami, aby si člověk jeho memoárový epilog *Čekej na mne* s potěšením přečetl.

Dalibor Vácha

TOMEK, Prokop: *Balony svobody: Letákové operace Svobodné Evropy 1951–1956*. Cheb, Svět křídél 2014, 175 s. + CD-ROM, ISBN 948-80-87567-55-5.

Jedna z posledních knih historika Prokopa Tomka pojednává velmi komplexním způsobem o propagandistických balonových operacích Svobodná Evropa v letech 1951–1956. Přestože tyto akce zdánlivě tvořily pouze

okrajovou epizodu studené války, dosah Tomkovy monografie je mnohem širší. Autor totiž neomezil svůj výzkum pouze na vojenské a technické aspekty sledovaného fenoménu, ale podařilo se mu na příkladu konkrétního média (letáku) zachytit obecnější vývoj exilové propagandy po strategické i obsahové stránce.

Zasílání letáků v milionových nákladech ze základen v Bavorsku na území Československa prostřednictvím balonů představovalo specifickou formu vedení propagandistické války, uplatňovanou v diplomaticky delikátní situaci, kdy se Západ chtěl vyhnout otevřenému vojenskému konfliktu. Proto byl projekt iniciován Národním výborem pro Svobodnou Evropu, jenž se formálně deklaroval jako nezávislá občanská iniciativa, ale ve skutečnosti byl financován vládními kruhy Spojených států. Ze stejného důvodu též nebyla k akci použita letadla, ale mnohem anonymnější balony. Tisíce vypouštěných balonů přitom neplnily propagandistickou funkci pouze díky obsahu shazovaných letáků – již jejich samotný výskyt nad územím Československa byl totiž symbolickým dokladem blízkosti světa za železnou oponou a jeho možnosti zasahovat zcela hmatatelně do domácích poměrů. V tomto směru byly balony účinnější než „nehmotné“ rozhlasové vysílání a vyvolávaly také podrážděnější reakce představitelů režimu (pokusy o sestřelování, neúspěšné mezinárodní protesty, domácí kontrapropaganda).

Tomek ve své knize postupně představuje jednotlivé letákové operace v kontextu jejich záměrů a propagandistického obsahu. Vysílání balonů začalo v srpnu 1951 krátkodobou průkopnickou akcí nazvanou Vítr svobody (*Wind of Freedom*). Na základě získaných zkušeností posléze došlo k přesnějšímu nasměrování tohoto instrumentu a k rozsáhlejší koordinaci jeho nasazení s rozhlasovým vysíláním. Operace Prospero v červnu 1953 proto již reagovala na konkrétní události (protesty obyvatelstva proti měnové reformě) a byla nově zacílena spíše na sociálně nespokojené stoupence režimu než na politickou opozici. Pokračováním